Høringsuttalelse – Håmmålsfjellet–Sålekinna som vinterbeite for Fosen reinbeitedistrikt

Til Landbruks- og matdepartementet og politiske beslutningstakere

Fra Sør-Østerdal interkommunale politiske Råd

Høringsfrist: 26. oktober 2026

En urett kan ikke rettes opp ved å påføre andre en ny urett

Vi viser til Norconsults konsekvensutredning av Håmmålsfjellet–Sålekinna som mulig vinterbeite for Fosen reinbeitedistrikt, ferdigstilt 31. august 2026.

Vi anerkjenner fullt ut at Fosen-saken representerer et alvorlig rettighetsbrudd, og at staten har et ansvar for å rette opp konsekvensene for den berørte reindriften.

Dette ansvaret må tas på alvor.

Men en urett kan ikke rettes opp ved å påføre andre en ny urett.

Det som nå vurderes, innebærer at konsekvensene av en konflikt på Fosen risikerer å bli overført til et nytt geografisk område, med nye berørte parter som verken har medvirket til eller hatt ansvar for den opprinnelige konflikten.

Håmmålsfjellet–Sålekinna er ikke et ledig område uten eksisterende interesser. Det er et område som allerede benyttes til landbruk, beite, jakt, fiske, friluftsliv, rekreasjon og annen næringsvirksomhet.

Området har også stor betydning for et betydelig antall hytteeiere som har investert i fritidseiendommer nettopp på grunn av tilgangen til naturen, stillheten og mulighetene for fri ferdsel.

En eventuell etablering av vinterbeite vil derfor ikke skje i et område uten eksisterende bruk. Den vil berøre mennesker som allerede har etablert næringsvirksomhet, eiendommer, rettigheter og langvarige brukstradisjoner.

Norconsults konsekvensutredning belyser negative virkninger, interessekonflikter og usikkerhet knyttet til etableringen.

Etter vår vurdering gir dette tungtveiende grunner til at planene ikke bør gjennomføres.

1. Det må gjennomføres en reell og sammenlignbar vurdering av flere alternative områder

Dette er etter vår mening det viktigste kravet i den videre behandlingen.

Vi er kjent med at det tidligere er foretatt vurderinger av alternative områder, og at Håmmålsfjellet–Sålekinna på bakgrunn av disse er trukket fram som et aktuelt alternativ.

Det avgjørende spørsmålet er imidlertid om disse vurderingene fortsatt gir et tilstrekkelig grunnlag for å velge området, når de samlede konsekvensene for eksisterende næringer, rettighetshavere, naturverdier og lokalsamfunn nå er nærmere belyst.

At et område er vurdert som egnet for reindrift, betyr ikke nødvendigvis at området er den beste eller mest forsvarlige løsningen når alle berørte interesser tas med.

Staten må derfor ikke begrense seg til spørsmålet om det er praktisk mulig å etablere vinterbeite i Håmmålsfjellet–Sålekinna.

Staten må også dokumentere hvorfor akkurat dette området skal velges framfor andre mulige løsninger.

Vi krever derfor at det gjennomføres en reell, åpen og sammenlignbar alternativvurdering der flere aktuelle områder og løsninger vurderes ut fra de samme kriteriene.

Vurderingen må omfatte:

• Egnethet for reindrift og muligheten for å oppfylle statens forpliktelser i Fosen-saken.
• Konsekvenser for eksisterende landbruk, beitenæring og rettighetshavere.
• Risiko for konflikter med villrein og eksisterende reinbeitedistrikter.
• Konsekvenser for naturmangfold, jakt, fiske, friluftsliv og allmenn ferdsel.
• Virkninger for hytteeiere, eiendomsverdier, reiseliv og lokal verdiskaping.
• Behov for gjerder, transport, anlegg, drift og andre nødvendige inngrep.
• Samlede økonomiske kostnader, erstatningsansvar og langsiktige forpliktelser.
• Risiko for varige interessekonflikter og negativ påvirkning på lokalsamfunnene.

Det må legges fram en etterprøvbar sammenstilling som viser hvilke alternativer som er undersøkt, hvorfor eventuelle områder er forkastet, og hvilke samlede konsekvenser som ligger til grunn for valget.

Det er ikke tilstrekkelig å vise at Håmmålsfjellet–Sålekinna er egnet for rein. Staten må dokumentere at området også er et forsvarlig valg når konsekvensene for alle andre som allerede bruker området, tas med i vurderingen.

Dersom konsekvensutredningen viser at ulempene er betydelige, må staten være villig til å revurdere tidligere vurderinger og undersøke andre løsninger.

En konsekvensutredning må kunne føre til at et planlagt tiltak ikke gjennomføres. Hvis ikke mister både utredningen og høringsprosessen sin reelle betydning.

2. Eksisterende rettigheter må kartlegges, respekteres og avklares

Området har etablerte beitebrukere, grunneiere og andre rettighetshavere som gjennom lang tid har benyttet arealene og innrettet sin virksomhet etter eksisterende rettigheter og bruksformer.

Det er avgjørende å skille mellom generelle ulemper som følge av endret arealbruk og faktiske inngrep i juridisk etablerte rettigheter.

En etablering kan føre til økte driftskostnader, vanskeligere beiteforhold og praktiske utfordringer. Dette er alvorlige konsekvenser i seg selv.

Enda mer alvorlig er det dersom tiltaket medfører direkte eller indirekte inngrep i etablerte beiterettigheter, bruksrettigheter, eiendomsrettigheter eller andre rettigheter knyttet til området.

Eksisterende rettigheter kan ikke behandles som underordnede interesser bare fordi staten har påtatt seg forpliktelser i en annen sak.

Vi krever derfor at staten før en eventuell beslutning:

• Kartlegger og dokumenterer alle berørte eiendoms-, bruks- og beiterettigheter.
• Avklarer hvilke rettigheter som kan komme i konflikt med en ny reindriftsaktivitet.
• Vurderer hvilke konkrete begrensninger som eventuelt vil oppstå for eksisterende rettighetshavere.
• Avklarer det rettslige grunnlaget for eventuelle inngrep.

• Dokumenterer hvordan rettighetshaverne skal sikres mot økonomiske tap og urimelige belastninger.
Det må ikke oppstå en situasjon der eksisterende næringsutøvere først etter etableringen må bruke tid og egne økonomiske ressurser på å forsvare rettigheter de allerede har.

Rettighetsforholdene må avklares før det fattes beslutning, ikke etter at konfliktene har oppstått.

3. Hytteeierne kan bli påført både økonomiske tap og redusert livskvalitet

Håmmålsfjellet–Sålekinna og de omkringliggende fjell- og utmarksområdene har stor betydning for mange hytteeiere.

For mange er hytta resultatet av langsiktig sparing og investering, og eiendommen er gjerne anskaffet nettopp på grunn av nærheten til tilgjengelig natur, gode turmuligheter, jakt, fiske og opplevelsen av frihet.

Muligheten til å bevege seg gjennom sammenhengende naturområder uten omfattende fysiske barrierer er en vesentlig del av områdets attraktivitet.

En etablering av vinterbeite med tilhørende gjerder, transport, tilsyn og andre nødvendige tiltak kan endre disse kvalitetene.

Dette kan påvirke hytteeierne på to måter.

For det første kan det få økonomiske konsekvenser.

Dersom områdets attraktivitet reduseres, kan det også påvirke etterspørselen etter fritidseiendommer og dermed markedsverdien.

Hytteeierne risikerer i så fall å få redusert verdien av en investering de har foretatt under helt andre forutsetninger.

Det er derfor nødvendig at staten undersøker om tiltaket kan medføre verdifall på fritidseiendommer, og hvordan eventuelle dokumenterte tap skal håndteres.

For det andre handler dette om hytteeiernes bruk av området og livskvalitet.

En hytte er ikke bare en bygning eller en økonomisk investering. Verdien ligger også i muligheten til å bruke naturen, gå på ski, jakte, fiske og ferdes fritt i terrenget.

Selv om allemannsretten formelt består, kan gjerder, anlegg og endrede bruksforhold gjøre den praktiske ferdselen vanskeligere og opplevelsen av naturen vesentlig annerledes.

En gjennomgang av konsekvensene må derfor omfatte både direkte inngrep og de faktiske endringene i tilgjengelighet, naturopplevelse og bruksmuligheter.

Vi mener hytteeierne må anerkjennes som en viktig berørt gruppe i den videre prosessen, med reell mulighet til å fremme sine interesser.

Det er ikke rimelig at hytteeiere skal kunne få redusert verdien av sine eiendommer og kvaliteten på sitt fritidstilbud som en indirekte konsekvens av statens håndtering av en konflikt et helt annet sted i landet, uten at dette blir grundig vurdert.

Staten må avklare om og hvordan dokumenterte økonomiske tap kan kompenseres, og samtidig erkjenne at tap av naturkvaliteter og frihet ikke uten videre kan erstattes med penger.

4. Alle inngrep og følgetiltak må vurderes samlet

Det er ikke tilstrekkelig å vurdere konsekvensene av selve reinbeitinga isolert.

En etablering av vinterbeite kan kreve omfattende følgetiltak for å sikre praktisk drift, hindre sammenblanding med annen rein og villrein og redusere konflikter med eksisterende interesser.

Dette kan omfatte gjerder, porter, transport, tilsyn, vedlikehold, motorferdsel og annen nødvendig infrastruktur.

Hvert enkelt tiltak kan isolert sett framstå som håndterbart, mens den samlede belastningen blir betydelig.

Det avgjørende er ikke hvor store konsekvenser hvert enkelt inngrep har, men hva den totale belastningen på natur, næringsliv, rettighetshavere og brukere av området blir.

Vi krever at staten vurderer alle direkte og indirekte konsekvenser samlet.

Det må også skilles tydelig mellom foreslåtte avbøtende tiltak og dokumentert effekt av disse.

Et gjerde som reduserer risikoen for sammenblanding mellom rein og villrein, kan samtidig skape nye problemer for ferdsel, landskap, dyreliv og eksisterende brukere.

Et tiltak som løser ett problem, kan altså skape et nytt.

Derfor må staten dokumentere hvilke negative konsekvenser som faktisk gjenstår etter at alle nødvendige tiltak er gjennomført.

Denne samlede restbelastningen må være et sentralt grunnlag for den endelige beslutningen.

5. Staten må avklare hvem som skal betale for konsekvensene

Dersom staten likevel ønsker å gå videre med Håmmålsfjellet–Sålekinna, må det på forhånd foreligge en konkret og forpliktende avklaring av økonomisk ansvar.

Det er ikke tilstrekkelig å vise til at erstatningsspørsmål kan vurderes senere.

Hvem skal betale dersom etablerte beitebrukere får økte driftskostnader eller redusert tilgang til beiteressurser?

Hvem skal dekke tap for grunneiere og rettighetshavere som får begrenset mulighet til å utnytte sine eiendommer og rettigheter?

Hvem skal dekke dokumenterte tap for fjellstyrer, jakt- og fiskerettighetshavere, reiselivsbedrifter og andre som er avhengige av områdets tilgjengelighet og attraktivitet?

Hvordan skal staten håndtere et eventuelt dokumentert verdifall på fritidseiendommer?

Og hvem skal ha det økonomiske og praktiske ansvaret dersom det oppstår uforutsette konsekvenser etter fem, ti eller tjue års drift?

Staten kan ikke forvente at eksisterende næringsutøvere, grunneiere, hytteeiere og lokalsamfunn skal bære økonomiske og praktiske konsekvenser av en løsning staten selv har valgt.

Vi krever derfor at det før en eventuell beslutning legges fram en forpliktende plan som avklarer:

• Hvem som har ansvar for finansiering, etablering, drift, vedlikehold og eventuell framtidig fjerning av nødvendige anlegg.
• Hvordan økonomiske tap og inngrep i etablerte rettigheter skal beregnes og håndteres.
• Hvilke kompensasjons- og erstatningsordninger som skal gjelde for berørte næringsutøvere, grunneiere, rettighetshavere og andre berørte grupper.
• Hvordan eventuelt dokumentert verdifall på fritidseiendommer skal vurderes, og om det skal etableres særskilte kompensasjonsordninger.
• Hvem som skal ha ansvar for oppfølging, kontroll, konfliktløsning og konsekvenser som først oppstår etter at tiltaket er etablert.
• Hvordan staten skal sikre langsiktig finansiering av alle nødvendige tiltak og forpliktelser.
Det må samtidig presiseres at erstatning ikke automatisk gjør ethvert inngrep akseptabelt.

Dersom et tiltak medfører for store inngrep i eksisterende rettigheter, næringsgrunnlag eller naturverdier, må staten vurdere å avstå fra tiltaket – ikke bare beregne hva det vil koste å gjennomføre det.

6. Staten må ikke flytte konflikten fra Fosen til Nord-Østerdalen og Engerdal

En av de alvorligste bekymringene er at etableringen kan føre til nye og langvarige konflikter mellom eksisterende og nye brukerinteresser.

Området benyttes allerede av landbruk, beitenæringer, grunneiere, jegere, fiskere, hytteeiere og andre som har sterke interesser knyttet til arealene.

En ny og omfattende reindriftsaktivitet kan øke konkurransen om arealene og bidra til større motsetninger.

Dette kan i verste fall skape mistillit, konflikter og et høyere konfliktnivå mellom grupper som i utgangspunktet ikke har vært del av Fosen-saken.

Det er viktig å understreke at våre innvendinger ikke handler om motstand mot samisk reindrift eller reindriftens rettigheter.

De handler om statens ansvar for å finne en løsning som også ivaretar rettighetene og interessene til dem som allerede benytter området.

Det er staten som har ansvaret for å rette opp uretten på Fosen. Dette ansvaret kan ikke uten videre overføres til mennesker, næringer og lokalsamfunn i Nord-Østerdalen og Engerdal.

En rettferdig løsning for én gruppe kan ikke bygge på at andre grupper påføres uforholdsmessige belastninger.

Dersom staten ender med å skape nye rettighetskonflikter, økonomiske tap og varige motsetninger i et nytt område, må det stilles spørsmål ved om man i realiteten har løst konflikten eller bare flyttet den.

7. Våre krav til den videre politiske behandlingen

På bakgrunn av de samlede konsekvensene mener vi at følgende krav må ligge til grunn:

1. **Planene om vinterbeite i Håmmålsfjellet–Sålekinna bør avsluttes.** De negative konsekvensene, usikkerheten og interessekonfliktene tilsier etter vår vurdering at området ikke er en forsvarlig løsning.
2. **Det må gjennomføres en reell alternativvurdering.**Staten må vurdere flere områder og løsninger på et sammenlignbart grunnlag og dokumentere hvorfor et eventuelt valgt alternativ samlet sett er best egnet.
3. **Eksisterende rettigheter må avklares før en eventuell beslutning.** Dette omfatter eiendomsrett, beiterettigheter, bruksrettigheter og andre etablerte rettigheter.
4. **Konsekvensene for hytteeiere må utredes særskilt.**Både mulig verdifall på fritidseiendommer, redusert tilgjengelighet, tap av naturkvaliteter og endrede bruksmuligheter må vurderes.
5. **Alle inngrep og følgetiltak må vurderes samlet.** Det må dokumenteres hva den faktiske belastningen blir etter etablering av gjerder, transportløsninger, driftstiltak og annen nødvendig infrastruktur.
6. **Økonomisk ansvar og kompensasjonsordninger må avklares før beslutning.** Staten må tydeliggjøre hvem som skal bære kostnadene ved dokumenterte tap, økte driftsutgifter, rettighetsinngrep og framtidige konsekvenser.
7. **De langsiktige konsekvensene må tillegges avgjørende vekt.** Beslutningen må bygge på mer enn muligheten for å gjennomføre tiltaket her og nå. Den må også ta hensyn til hvordan området skal fungere for alle berørte over tid.
8. **Høringsprosessen må ha reell betydning.** Dersom utredninger og høringsinnspill viser at konsekvensene er for omfattende, må staten være villig til å forkaste løsningen.

Avslutning – staten må finne en løsning som ikke skaper ny urett

Vi anerkjenner statens plikt til å følge opp Fosen-saken og sikre at den berørte reindriften får ivaretatt sine rettigheter.

Men staten har samtidig et ansvar overfor eksisterende næringsutøvere, grunneiere, rettighetshavere, hytteeiere og lokalsamfunn som kan bli berørt av den løsningen som velges.

Håmmålsfjellet–Sålekinna er et område med etablerte interesser, betydelige naturverdier og stor betydning for både næringsvirksomhet og rekreasjon.

Dette er verdier som ikke uten videre kan flyttes, erstattes eller kompenseres.

Vi mener derfor at planene om etablering av vinterbeite i dette området ikke bør gjennomføres.

Før staten kan konkludere, må den som et minimum dokumentere at andre aktuelle løsninger er vurdert på et reelt og sammenlignbart grunnlag, og at de samlede konsekvensene for alle berørte interesser er tilstrekkelig utredet.

Samtidig må eksisterende rettigheter være avklart, og det må foreligge forpliktende løsninger for økonomisk ansvar, dokumenterte tap og langsiktige konsekvenser.

Staten kan ikke rette opp et rettighetsbrudd ett sted ved å risikere nye rettighetsinngrep, økonomiske tap og varige konflikter et annet sted.

Det er ikke en løsning på uretten – det er en forskyvning av konsekvensene til mennesker som aldri var part i den opprinnelige konflikten.

Det avgjørende spørsmålet er ikke bare om vinterbeite kan etableres i Håmmålsfjellet–Sålekinna, men om det er riktig, nødvendig og forsvarlig når de samlede konsekvensene for alle berørte vurderes.

En urett kan ikke rettes opp ved å begå en ny.

En rettferdig løsning på Fosen-saken må også være rettferdig for dem som allerede bor, driver næring, eier eiendom og bruker naturen i Nord-Østerdalen og Engerdal.

Med hilsen

Ole Erik Hørstad
Politisk leder

Leif Harald Walle
Daglig leder

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur